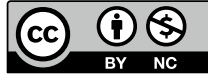

Artikkeli

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Konsensuksesta kiistoihin

Asiantuntijoiden ja uutismedian yhteistyö koronapandemiassa 2020–2021

COVID-19-pandemia oli pitkäkestoinen mediatapahtuma, jossa asiantuntijoiden rooli tiedon lähteinä ja tulkitsijoina oli keskeinen. Perinteisesti asiantuntijoiden ja uutismedioiden välillä vallitsee hyvä yhteistyösuhde, sillä asiantuntijat tarjoavat uutismedialle sen kaipaamaa faktapohjaisuutta ja asiantuntijat näkevät julkisen kommentoinnin osana työnkuvaansa. Artikkelissa tutkimme haastatteluaineiston avulla asiantuntijoiden ja toimittajien käsityksiä keskinäisestä yhteistyöstään pandemian aikaan Suomessa.

Havaitsimme yhteistyössä kaksi eri vaihetta. Ensimmäisessä maalīs–huhtikuuhun 2020 ajoittuneessa vaiheessa, jota kutsumme *kriisimoodiksi*, asiantuntijat ja viranomaiset asettuivat viestinnällisesti samalle puolelle. Erimielisyydet jätettiin taka-alalle ja asiantuntijat ja uutismedia tekivät yhteistyössä viranomaistoimintaa tukevaa tiedonvälitystä. Toukokuusta 2020 alkoi toinen vaihe, jota kutsumme nimellä *julkiset kiistat*. Kriisimoodiin verrattuna yhteistyö alkoi rakoilla ja jännitteet nousivat pintaan. Tämä johtui toimittajien itsereflektiosta sekä osin asiantuntijoiden keskinäisestä erimielisyydestä ja uutismedian taipumuksesta kärjistää uutisaiheita. Akuutissa kriisitilanteessa yhteistyö voi olla saumatonta, mutta asiantuntijoiden ja toimittajien väliset jännitteet ovat myös kansalaisen tiedon- tarvetta palveleva voima.

AVAINSANAT: tiede, asiantuntijuus, COVID-19, media, terveys

COVID-19-pandemia oli paitsi maailmanlaajuinen terveyskriisi, myös poikkeuksellisen pitkäkestoinen mediatapahtuma. Kriisi haastoi asiantuntijoiden ja uutismedian toimintakyvyn sekä niiden vakiintuneen yhteistyön. Terveyskriisien erityishaasteena on usein epävarma ja muuttuva tieteellinen tieto. Tiedon tulkkeina toimivat asiantuntijat, jotka tuottavat ja soveltavat tieteellistä tietoa sekä laativat ja kommentoivat politiikkasuosituksia. Tilanteen monimutkaisuutta lisäävät sosiaalista mediaa hyödyntävät uudet toimijat, jotka pyrkivät esiintymään asiantuntijoina tieteellisten asiantuntijoiden rinnalla (Välvirronen ym. 2020).

Terveyskriiseissä julkisuuden syklit seuraavat keskeisiä tapahtumia. Niitä ovat esimerkiksi tartuntamäärät, politiikkatoimet (Shih, Wijaya ja Brossard 2008) ja yksittäiset avaintapahtumat, kuten epidemian ensimmäinen kuolonuhri kotimaassa (Vasterman ja Ruigrok 2013). Aiemmassa ympäristö- ja terveystieteiden tutkimuksessa on kuitenkin havaittu, että median kiinnostukseen ja ongelman saamaan julkisuuteen vaikuttavat myös eri toimijoiden ja uutismedian tapa kehystää ongelmaa, ongelman tulkinnassa syntyneet kiistat sekä yleisön mahdollinen kyllästyminen ongelman jatkuvaan esilläoloon. Ilmiön julkisuus noudattaa usein tiettyä kaavaa (Downs 1972) nousuineen ja laskuineen, osin riippumatta objektiivisista seikoista.

Pitkittyneessä mediatapahtumassa asiantuntijat ja toimittajat tekevät runsaasti tiivistä yhteistyötä ja käyttävät siten merkittävää valtaa tiedonvälityksen taustalla. Asiantuntijoiden suurta roolia selittää myös koronapandemiaan liittyvä tieteellinen epävarmuus: virus oli uusi, ja tieto siitä oli rajallista. Koronajulkisuudessa asiantuntijoiden käyttö ei rajoittunut ainoastaan virologeihin, epidemiologeihin ja lääkäreihin, vaan mediassa aihetta kommentoivat myös esimerkiksi ekonomistit, perustuslakiasiantuntijat ja hallintoon perehtyneet virkamiehet.

Aiemmassa koronajulkisuuden tutkimuksessa on selvitetty esimerkiksi misinformaatiota (esim. Brennen ym. 2020; Bunker ym. 2020), eri mediakanavien, kuten sosiaalisen median ja uutismedioiden, vaikutusta ihmisten käsityksiin ja toimintaan (esim. Piltch-Loeb ym. 2021; Zhao ym. 2020) sekä koronajulkisuuden polarisaatiota ja politisoitumista (Hart, Chinn ja Soroka 2020; Krawczyk ym. 2021). Suomen kontekstissa on tutkittu esimerkiksi uutismedian välittämää kuvaa eri ikäryhmistä (Martikainen ja Sakkı 2021), asiantuntijatiedon haastamista Twitterissä (Väliverronen ym. 2020) ja kansalaisten käsityksiä viranomaisista, asiantuntijoista ja mediasta (Matikainen ym. 2020; Jallinoja ym. 2021).

Artikkelimme pyrkii näiden ilmiöiden taakse tarkastelemalla asiantuntijoiden ja uutismedian yhteistyötä ja sen haasteita. Aineisto kerättiin haastatteluin. Tutkimuskysymyksemme olivat:

- Miten asiantuntijat ja toimittajat kuvasivat yhteistyötään koronakriisin viestinnässä?
- Millaisia jännitteitä haastateltavat nostivat esiin?
- Millaisia motiiveja yhteistyön ja siinä ilmenneiden jännitteiden taustalla oli ja kuinka ne vaikuttivat koronauutisointiin?

Taustoitamme artikkelimme aluksi koronapandemian saamaa julkisuutta sekä esittelemme asiantuntijoiden ja toimittajien yhteistyötä kirjallisuuden valossa. Seuraavaksi kuvaamme keräämämme aineiston ja käytetyt menetelmät. Tämän jälkeen analysoimme kahta koronajulkisuuden keskeistä vaihetta, joita kutsumme *kriisimoodiksi* ja *julkiseksi kiistoiksi*. Lopuksi pohdimme analyysin tulosten relevanssia laajemmin.

Koronapandemia – poikkeuksellinen mediatapahtuma

Reuters Digital News -tutkimuksen (Newman ym. 2021) mukaan luotettavan tiedon kysyntä kasvoi selvästi koronapandemian myötä. Tämä lisäsi tv-uutisten katselua ja ylipäättään uutismedian käyttöä useissa maissa. Samoin luottamus uutisiin kasvoi pandemian alkuvaiheessa,

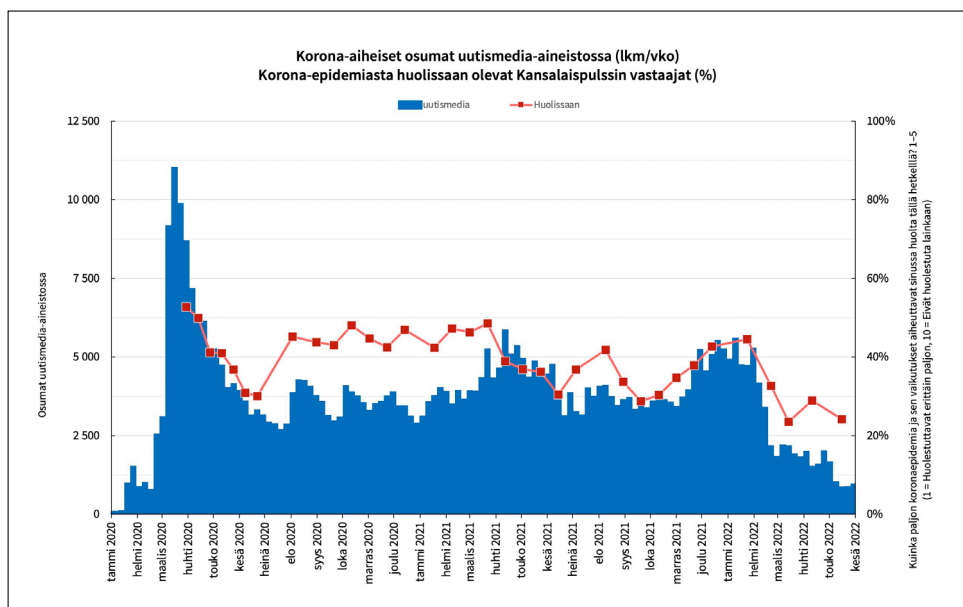
joskin kääntyi myöhemmin laskuun useissa maissa. Suomessa luottamus uutismediaan pysyi vertailussa korkeimmalla tasolla (ks. myös Jallinoja ja Välvirronen 2021; Välvirronen 2022).

Esimerkiksi Konrad Krawczyk ja muut (2021) tutkivat koronauutisia verkossa 11 maassa ja keräsivät helmi–lokakuulta 2020 yhteensä 26 miljoonaa koronapandemiaan liittyvää uutista. Ne muodostivat peräti 25 prosenttia uutismedioiden etusivujen tarjonnasta tuona aikana. Tutkijat puhuvat koronapandemiaan liittyvän informaation ja tunnepitoisen sisällön ylitarjonnasta, jolla saattoi olla pandemian hallinnan kannalta myös haitallisia vaikutuksia (Krawczyk ym. 2021, 2, 13).

Myös Suomessa uutismedian kiinnostus koronapandemiaan oli korkeaa alusta lähtien. Mohawk Analytics -työkalulla keräämämme verkkojulkaisudatan (kuvio 1) perusteella ensimmäinen kiinnostushuippu osui maaliskuun puolivälin jälkeiseen viikkoon, jolloin korona keräsi tietokannassa noin 11 000 mainintaa. Tuolloin Maailman terveysjärjestö WHO oli luokitellut COVID-19-epidemian kansainväliseksi pandemiaksi, Suomessa tartuntamäärät kasvoivat jyrkästi ja kansainväliset sijoitusmarkkinat olivat syöksykierteessä. Tätä korkeammaksi kiinnostus ei enää myöhemmin noussut, vaikka kiinnostushuippuja syntyi myöhemminkin. Aihe kääntyi hiljaisen kesän jälkeen uudelleen nousuun heinäkuun 2020 lopulla, kun lääkeyhtiöt raportoivat lupaavista tuloksista koronarokotteen kehitystyössä. Seuraava huippu, jota ei ole sittemmin ylitetty, saavutettiin 6000 maininnalla huhtikuun ensimmäisellä viikolla 2021. Silloin pinnalla olivat AstraZenecan koronarokotteen haittavaikutukset, joiden seurauksena monet maat keskeyttivät rokotteen käytön.

Julkisuus on aaltoillut samaan tahtiin kuin suomalaisten Kansalaispulsssi-kyselyssä ilmaiseva huoli koronapandemiasta (kuvio 1). Uutisoinnin määrä ja kansalaisten huoli näyttävätkin olevan yhteydessä toisiinsa.

Kuvio 1. Korona-aiheiset osumat uutismedia-aineistossa yhdistettynä Kansalaispulsssi-kyselyn perusteella koronasta huolissaan oleviin.

Asiantuntijoiden ja toimittajien yhteistyö kriisiaikana

Utismedian tavassa kehystää tarttuvia tauteja korostuvat tyypillisesti tautien torjuntaa koskevat toimet sekä niiden sosiaaliset, inhimilliset ja taloudelliset seuraukset. Tyypillisiä mediakehyksiä ovat epävarmuus, uusi tieteellinen näyttö, yleisön rauhoittelu sekä aiheen politisoituessa konfliktit. Kehysten painoarvo ja käyttö kuitenkin vaihtelee taudista toiseen ja tautitilanteen muuttuessa, joten uutisointi muuttuu sairaudesta toiseen. (Shih, Wijaya ja Brossard 2008.)

Epidemiauutisoinnissa myös kulttuurinen ja maantieteellinen konteksti vaikuttavat. Koronapandemia on osunut eri maihin erilaisella voimakkuudella eri aikoihin, ja maat ovat valinneet erilaisia strategioita ja painopisteitä pandemian torjuntaan. Eroihin pandemian uutisoinnissa maiden välillä ovat saattaneet vaikuttaa monet tekijät, kuten epidemiatilanne, erot mediajärjestelmissä ja uutiskäytänteissä (Klemm, Das ja Hartmann 2016). Uutiskriteereistä onkin löydetty sekä päällekkäisyyksiä että eroja: esimerkiksi samantyyppiset kriteerit vaikuttavuudesta, relevanssista lukijakunnalle ja eliittien näkyvyydestä näyttivät pätevän sekä Kiinassa että Yhdysvalloissa, mutta Kiinassa korostui myös uutisoinnin positiivisuus: toimien positiivisia vaikutuksia korostettiin ja kansalaisia kannustettiin toimimaan sekä keskittymään ratkaisuihin (Zhang ja Cheung 2022, 294).

Uutistyö on ylipäänsä muuttunut entistä nopeatemposemmaksi. Ajankohtaisuus on toimittajille tärkeä ideaali, joka on korostunut entisestään verkkojulkaisemisen nopeuttaessa julkaisutahtia (Pöyhtäri, Väliverronen ja Ahva 2016). Uutisten tarkkuus on edelleen keskeinen periaate, mutta käytännössä nopeuden vaatimus on uutistyötä hallitseva tekijä (Juntunen 2009). Samaan aikaan teknologisen muutoksen kanssa resurssit ovat vähentyneet (Pöyhtäri, Väliverronen ja Ahva 2016) ja verkkokilpailu on lisännyt kilpailijoiden toiminnan tarkkailua (Juntunen 2009). Etenkin kaupallisissa tiedotusvälineissä on painetta uusien ansaintamallien ja yleisöjen löytämiseen (Hiltunen 2020). Kriisitilanteessa kilpailu kovenee ja paine nopeaan tiedonvälitykseen on kovaa, mutta juuri silloin tarkan journalismin merkitys kasvaa. Kiire ja aikapaine saavat toimittajat turvautumaan uutistyössä kehittyneisiin rutiineihin. Kiireisessä uutistilanteessa toimittajat ajautuvat helposti eräänlaiselle ”auto-maattivaihteelle” (Berrington ja Jemphrey 2003; Juntunen 2009) ja tukeutuvat kriiseissä itselleen entuudestaan tuttuihin lähteisiin (van der Meer, Verhoeven ja Beentjes 2017). Se auttaa selviytymään työssä, mutta synnyttää tarpeen itsereflektiolle akuutin kriisin jälkeen.

Aina uutismedia ei onnistu palvelemaan yleisöjään. Koronapandemian aikana sekä Yhdysvalloissa että Espanjassa paikalliset uutistoimitukset eivät ole aina keskittyneet teemoihin, joista kansalaiset olisivat tarvinneet enemmän tietoa (Santos-Gonçalves ja Napp 2022; Masullo, Jennings ja Stroud 2022). Nykyisellä mediakentällä yleisöllä onkin lukuisia vaihtoehtoja, joiden puoleen kääntyä. Utismedia toimii osana laajempaa mediakenttää, johon kuuluvat myös vale- kuin vaihtoehtomediat ja sosiaalinen media. Sosiaalinen media on koronapandemian aikana herättänyt huolta etenkin misinformaation leviämisen vuoksi. Sosiaalisen median runsas sisältö epidemiasta onkin aikaisemmassa tutkimuksessa korreloinut kansalaisten kasvaneen riskikäsitteilyksen kanssa (Chan ym. 2017), mutta sosiaalista mediaa voidaan käyttää tehokkaasti myös tieteellisen luottamuksen kasvattamiseen (van Dijck ja Alinead 2020, 8). Sosiaalisen median käyttäjät, kansalaiset, vaikuttavat olennaisesti siihen, miten terveyteen liittyvä tieto verkostoissa leviää (emt., 9).

Koronautisoinnissa asiantuntijoita on käytetty laajalti haastattelu- ja taustoituseläinläh- teinä. Epidemiatilanteissa myös viranomaisilla on tarve vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen suunnitelmallisella viestinnällä ja ohjata uutismedian odotuksia tautitilanteen kehityksestä (Fineberg 2008). Asiantuntijoiden käyttö mediassa on lisääntynyt jo pitkään (esim. Albæk, Christiansen ja Togeby 2003; Albæk 2011; Boyce 2006; Hertzum 2022), mutta pandemia toi tieteen päivittäisen uutisoinnin keskiöön ja teki asiantuntijoista tutkimustiedon tulkkeja. Toimittajien ja asiantuntijoiden yhteistyö muuttui siten aiempaa tiiviimmäksi ja suorastaan pakolliseksi.

Asiantuntijat tuovat uutisiin uskottavuutta ja faktapohjaisuutta (Boyce 2006, 890). Asiantuntijoiden valinnassa painaa usein heidän edustamansa instituutio tai organisaatio ja sen uskottavuus (Harjuniemi 2021). Tutkijat taas toimivat julkisina asiantuntijoina sekä moraaliseen velvoitteesta että arkisemmin osana työnkuvaansa (Peters ym. 2013, 14105). He ymmärtävät yhä paremmin median logiikkaa ja pyrkivät saamaan näkyvyyttä toiminnal- leen ja tuloksilleen (Dunwoody 2008, 20). Lisäksi asiantuntijat toimivat uutismedialle mak- suttomana pääsynä tiedon äärelle ja poistavat tarpeen rekrytoida asiantuntijoita toimitus- ten sisälle (Reich ja Godler 2016). Toimittajien ja asiantuntijoiden suhde on vuorovaikutuk- sellinen, joten molemmat ovat vastuussa siitä, millainen lopputulos syntyy – ja molemmat voivat olla viemässä uutista joko faktapainotteisempaan tai spekulatiivisempaan suuntaan (Nygaard Blom ym. 2021).

Toimittajakunnan oma asiantuntijuus elää tietynlaista murroskautta. Toimittajille kertyy asiantuntemusta aloilta, joita he seuraavat. Erikoistuminen yhteen seurattavaan osa-aluee- seen on kuitenkin vähentynyt. Asiantuntijoita ei löydy enää niinkään toimitusten sisältä, vaan heitä haetaan ulkopuolelta. Yhden alan erikoistoimittajien vähentyessä generalisti- journalistit valtaavat alaa, mikä korostaa enemmän asiantuntijuutta journalismissa kuin asiantuntijuutta journalismin raporttoimissa aiheissa. (Reich ja Godler 2016.)

Asiantuntijoiden ja toimittajien suhteissa on perinteisesti ollut myös erimielisyyksiä ja lähestymistapojen eroja. Kutsumme tutkimuksessamme niitä jännitteiksi. Kysymys on harvoin avoimesta konfliktista tai yhteensovittamattomista näkemyseroista, mutta kun nämä kaksi toimijaa tekevät yhteistyötä, tilanne voi olla latautunut. Viime kädessä kyse on siitä, että kumpikin ammattikunta suojaa omia normejaan ja ammattieetostaan (Reed 2001). Hans-Peter Petersin (1995) mukaan jännitteisyyttä aiheuttaa etenkin se, kuka kont- rolloii viestintätapahtumaa. Asiantuntijat haluavat joskus vahvasti ohjata sitä, mitä yleisölle kerrotaan ja miten, mutta toimittajat eivät pidä siitä, että juttujen sisältöön ja aiheiden käsittelytapoihin puututaan (emt.). Jännitteitä aiheuttaa myös ammattikuntien erilai- nen aikaperspektiivi. Päivien tai muutamien tuntien aikajänteellä työskentelevät toimittajat suosivat nopeita, ainutlaatuisia ja alustavia tutkimustuloksia, kun taas tiede tuottaa tie- toa hitaasti vuosien aikana ja käyttää monipolvista laadunvarmistusprosessia (Väliverro- nen 2015; 2016). Lisäksi epidemiatilanteessa asiantuntijoiden, uutismedian ja viranomais- ten tavoitteet ja lähtökohdat poikkeavat toisistaan (Fineberg 2008). Esimerkiksi Suomessa pandemian aikaan viranomaisten tehtävänä oli pyrkiä estämään viruksen leviämistä yhteis- kunnassa, turvaamaan terveydenhuollon kantokyky ja suojelemaan erityisesti riskiryhmiin kuuluvia ihmisiä (Valtioneuvosto 2020). Asiantuntijat puolestaan keskittyivät tiedon tuot- tamiseen ja jakamiseen, kun taas uutismedian tehtävänä oli valvoa vallanpitäjiä ja välittää tietoa suurelle yleisölle. Nämä roolit ja motiivit eivät aina ole helposti yhteensovittavissa.

Asiantuntijoiden ja toimittajien välit näyttävät muuttuneen mutkattommiksi sitä mukaa, kun molemmat oppivat tuntemaan toistensa toimintatavat. Eroja on usein liioiteltu (Peters 2013). Tiedeyhteisössä mediaan ja sen tuomaan julkisuuteen on alettu suhtautua positiivisemmin (Väliverronen 2015). Myös asiantuntijoiden julkinen toiminta on muuttunut median tarpeiden mukana. Asiantuntijat eivät enää kommentoi mediassa vain omaa tutkimustaan, vaan muilta yhteiskunnan osa-alueilta nousevia ajankohtaisia aiheita (Albæk, Christiansen ja Togeby 2003).

Kriisissä asiantuntijoilta odotetaan kommentointia jopa tavallista laajemmin. Utismedian näkökulmasta uskottavalla asiantuntijalla on jo entuudestaan kokemusta mediasta (Harjuniemi 2021), mutta koronapandemian myötä julkisuuteen on noussut utismedian kanssa aiemmin yhteistyötä tehneiden asiantuntijoiden lisäksi uusia kasvoja. Saksassa koronapandemiaa kommentoineet asiantuntijat ovat olleet tieteellisesti meritoituneempia kuin aiemmissa pandemioissa, mikä voi kertoa siitä, että yleensä julkisuutta kaihtavat tutki-
jat ovat globaalin uhan myötä aktivoituneet (Leidecker-Sandmann ym. 2022).

Asiantuntijoiden ja toimittajien yhteistyön tiivistyminen voi olla myös ongelmallista. Yhteistyön syventyessä molemmat oppivat toistensa toimintatapoja ja sekaantuvat toistensa ammatillisiin käytänteisiin ja viestintäketjuihin (Briggs ja Hallin 2016, 133). Tiedetoimittajista voi tulla tiedeviestinnän julkaisuprosessin ketjun yksi lenkki ja tieteellisestä asiantuntijasta tiedetoimittajan luottolähde, mikä voi luoda yhteisiä intressejä ja vähentää kriittisyyttä tilanteissa, joissa se olisi tarpeen. Utismedioiden journalistiset prosessit ovat riippuvaisia ulkopuolisista asiantuntijoista, generalistijournalistien on vaikeampi löytää informaatiotulvasta luotettava tieto ja he ovat alttiimpia asiantuntijoiden ja asiantuntijoina esiintyvien vaikuttamis- ja julkisuuspyrkimyksille (Reich ja Godler 2016, 69). Tiivis yhteistyö toimittajien ja asiantuntijoiden kesken voi lisätä heidän keskinäistä luottamustaan, mutta ei aina palvele yleisöä.

Lisäksi tiivistyvä yhteistyö vaikuttaa siihen, kenen ääni kuuluu kriisin aikana ja vastaako uutismedia niihin kysymyksiin, joihin kansalaiset hakevat vastauksia. Koronapandemian yhteydessä toimittajilla näytti olleen taipumus raportoida eliittien – esimerkiksi poliitikkojen – näkökulmasta kiinnostavista kysymyksistä, kuten taloudesta (Masullo, Jennings ja Stroud 2022). Isossa-Britanniassa poliitikot olivat käytetyimpiä televisiokommentaattoreita, kun taas kansalaiset olisivat toivoneet näkevänsä enemmän terveydenhuollon ammattilaisten ja etenkin itsenäisten tieteentekijöiden näkemyksiä (Morani ym. 2022). Sikainfluenssapandemian yhteydessä Yhdysvalloissa tieteentekijät, valtio ja media toimivat, jos eivät suoranaudessa yhteistyössä niin ainakin sopusoinnussa, kunnes rokotteiden jakamiseen liittyvät erimielisyydet alkoivat (Briggs ja Hallin 2016, 134). Toimittajat kannustivat yleisöjään terveysviranomaisten ja asiantuntijoiden neuvojen noudattamiseen ja he esiintyivät myös laajasti mediassa (emt.). Virallisen linjan haastamiselle ei ole ollut runsaasti tilaa koronapandemiankaan tapauksessa esimerkiksi Ison-Britannian televisiokanavilla (Morani ym. 2022). Toisaalta uutismediat ovat entistä yleisöorientoituneempia ja joutuvat asiantuntijoiden kanssa työskennellessään nimenomaan muokkaamaan tietoa yleisölle ymmärrettävään muotoon, palvelen lukijaa (Reich ja Godler 2016, 72–73).

Aineisto, menetelmä ja analyysin kulku

Aineisto kerättiin osana Helsingin Sanomain Säätiön rahoittamaa *Koronakriisin julkinen dynamiikka* -tutkimushanketta ja Suomen Akatemian rahoittamaa *Mediating Expertise* -hanketta ja sitä hyödynnetään tämän artikkelin lisäksi myös muussa tutkimuksessa. Tutkimustamme varten 1. kirjoittaja haastatteli puolistrukturoiduin aihehaastatteluin 18 asiantuntijaa, virkamiestä ja toimittajaa syys–joulukuussa 2021. Haastattelut kestivät 45–120 minuuttia, yleisimmin 90 minuuttia. Päädyimme puolistrukturoituihin haastatteluihin, sillä ne tarjoavat hyvän väylän haastateltavien näkemysten esille nostamiseen ja jatkokysymysten esittämiseen, mutta pitävät kuitenkin aihepiirit haastattelijan kontrollissa (Brinkmann 2020, 437). Puolistrukturoidut haastattelut rakentuvat haastattelijan tiedontarpeen ympärille, keskittyvät haastateltavien kuvauksiin ja usein omiin kokemuksiin, ja niiden käsittely vaatii tutkijan tulkintaa (emt., 439–440).

Jokaisen haastateltavan kanssa käytiin läpi samat aihepiirit: julkinen asiantuntijuus, median tehtävä yhteiskunnassa sekä tiedonvälitys ja tiedonhankinta. Aiheet kerrottiin myös haastateltaville. Aihepiirien kautta haastateltavat avasivat näkemyksiään myös median ja asiantuntijoiden yhteistoiminnasta ja sen haasteista. Haastattelija vältti johdattelevia ja ennakoasenteita sisältäviä kysymyksiä. Haastateltavilta kysyttiin esimerkiksi, miten he kuvailisivat suomalaista mediakenttää sen sijaan, että heidät olisi laitettu listaamaan suosikkiuutismedioitaan tai heitä pyydettiin kuvaamaan yhteistyötään toimittajien kanssa sen sijaan, että erimielisyyksistä olisi kysytty suoraan.

Asiantuntijoita haastateltavista oli 11, virkamiehiä 3 ja toimittajia 4. Painotimme asiantuntijoiden määrää haastateltavissa, sillä halusimme mukaan asiantuntijoita, jotka edustivat julkisuudessa keskenään eri kantoja suhteessa virukseen ja sen ominaisuuksiin, viruksen aiheuttamaan tautiin ja sen hoitoon sekä pandemian hallintaan. Valitsimme asiantuntija- ja virkamieshaastateltaviksi henkilöitä, jotka ovat näkyvästi kommentoineet koronapandemiaan liittyviä aiheita mediassa ja/tai työskennelleet tiiviisti kansallisen koronaviestinnän parissa. Virkamiehiä on analyysissämme käsitelty epidemian hallinnan asiantuntijoina, mutta katsoimme tarpeelliseksi erotella heidät haastatteluaineistossa ja artikkelimme sitaateissa omaksi ryhmäkseen, koska he ovat osallistuneet myös pandemian päätöksen teon valmisteluun ja viestintään. Virkamieshaastateltavat ovat kahdesta eri organisaatiosta, sosiaali- ja terveysministeriöstä (STM) ja valtioneuvoston kansliasta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella (THL) työskentelevät haastateltavat olemme luokitelleet asiantuntijoiksi. Haastateltaviksi toimittajiksi valitsimme aiheesta paljon päämedioihin kirjoittaneita toimittajia sekä yhden päämedioiden ulkopuolisen toimittajan. Keskeinen kriteeri toimittajien valinnassa oli, että he olivat työnsä puolesta erityisen perehtyneitä aiheeseen ja tunsivat hyvin alan toimijoita. He edustivat eri medioita ja olivat tehneet toimittajan työtä pitkään, vuosikymmeniä. Heillä oli myös runsaasti kokemusta yhteistyöstä asiantuntijoiden kanssa. Haastatelluista kymmenen oli naisia ja kahdeksan miehiä. Heistä 14 työskenteli pääkaupunkiseudulla, neljä muualla Suomessa. Koska aihe oli vielä haastatteluaikaan sensitiivinen, päädyimme anonymisoituihin yksilöhaastatteluihin saadaksemme mahdollisimman avoimesti tietoa (ks. Brinkmann 2020, 441).

Analyysissa sovelsimme laadullista sisällönanalyysia. Analyysiamme ohjasi kirjallisuuskatsauksessa esitelty aiempi tutkimus toimittajien ja asiantuntijoiden yhteistyöstä. Tarkas-

telimme erityisesti viestintätapahtuman kontrollia (Peters 1995), aikapainetta (Väliaverronen 2015), eroja ammattikuntien rooleissa ja lähtökohdissa (Reed 2001; Fineberg 2008; Albæk 2011) sekä yhteistyön motiiveja ja luonnetta (Dunwoody 2008; Briggs ja Hallin 2016). Käyttämämme taustakirjallisuus on empiirisesti painottunutta, sillä koronakriisin aikana lukuisat taustatekijät vaikuttivat toimittajien ja asiantuntijoiden yhteistyöhön. Löydöksemme voivat siten kontribuoida useampaankin teoreettiseen lähestymistapaan, mutta mikään yksittäinen teoreettinen viitekehys ei todennäköisesti avaisi niitä kattavasti (ks. Wengraf 2001, 56).

Haastatteluista kerätty litteroitu korpus oli 264 sivua. Aloitimme lukemalla koko aineiston läpi. Seuraavaksi rajasimme aineistoamme artikkelimme tutkimuskysymysten kannalta relevantteihin lainauksiin käyttäen Atlas.ti-ohjelmaa. Etsimme aineistosta kuvaukset toimittajien ja asiantuntijoiden yhteistyöstä ja uutismediaa koskevat kommentit. Poiminnat tehtiin sekä kysymysten perusteella (haastateltavia pyydettiin esimerkiksi kuvaamaan yhteistyötä toimittajien tai asiantuntijoiden kanssa, jolloin vastaus sisällytettiin automaattisesti aineistoon) että avainsanojen perusteella (kuten media, viestintä, toimittaja, asiantuntija, juttu, haastattelu). Kokosimme lopullisen aineiston, 446 lainausta, taulukkotiedostoon.

Satu Elo ja Helvi Kyngäs (2008, 110) kuvaavat, miten laadullisen sisällönanalyysin järjestelyvaiheessa voi käyttää induktiivista tai deduktiivista lähestymistapaa. Oma lähestymistapamme oli yhdistelmä molempia, ja koodaussäännöt muodostuivat kirjallisuutta ja aineistosta nousevia teemoja ja merkityksenantoja yhdistelemällä. Kirjoittaja 1 teki alustavan analyysimatriisin lainauksista aiemman kirjallisuuden pohjalta ja kävi jokaisen lainauksen läpi edellä mainitun taustakirjallisuuden keskeisten tekijöiden – viestintätapahtuman kontrollin, aikapaineen, ammattikuntien erojen ja yhteistyön luonteen – kautta. Tällä tavoin toteutetut ryhmittelyt olivat kuitenkin sisällöllisesti ristiriitaisia. Kirjoittaja 2 taas lähestyi aineistoa induktiivisesti avoimella koodauksella ja havaitsi siitä kevään 2020 poikkeuksellisen yksiäänisyyden. Nämä vaiheet – kriisimoodi ja julkiset kiistat – näyttivät läpileikkaavan sisällölliset teemat ja jäsentävän ne sisäisesti johdonmukaisiksi. Tästä eteenpäin työtä jatkettiin pitkälti induktiivisen analyysin vaiheita toistaen: ryhmitellen ja edelleen tiivistäen (Elo ja Kyngäs 2008). Kriisit ja kiistat muodostivat pääkategoriat, joita kuvasivat toimijoiden roolit, motiivit ja keskinäiset jännitteet.

Kriisimoodi: toimittajat ja asiantuntijat viranomaisten kriisiviestinnän palveluksessa

Kutsumme ensimmäistä vaihetta asiantuntijoiden ja uutismedian yhteistyössä kriisimoodiksi. Siinä korostui erimielisyydet taka-alalle jättävä yhteistyö.

Kriisimoodissa media, viranomaiset ja asiantuntijat ryhmittäytyivät viestinnällisesti samalle puolelle. Kaikki haastatellut toimittajat katsoivat journalismin muuttuneen viranomais-tiedotuksen jatkeeksi, ja saman näkemyksen jakoivat myös monet asiantuntijat ja virkamiehet. Haastateltavat näkivät uutismedian taipuneen jopa itsensensuuriin, jotta se ei olisi levittänyt paniikkia. Viranomaiset nousivat käytännössä hyvin keskeiseen rooliin koronakriisin viestinnän määrittelyssä.

Eikä sillon ollu tilaa [kriittisyydelle], ku painettiin vaan paniikkinappulaa. Haastateltava 5, toimittaja

Mut se muuttu toki sillai, että on vain yhtäkkiä tämä yksi uutisaihe, on vain korona. Ja sitä tehdään kaikilta kulmilta. [...] Niin ku meni ihan paniikkiin siinä mielessä, että tuli vaan sitä hallituksen asiaa sieltä tuutista ulos. H 18, virkamies

[V]aikka me tosiaan sillon poikkeusolojen julistamisen ensimmäisinä päivinä 16-17.3.2020 tarjoihtiin jopa medialle tätä, että haluaisiko joku [media] kysyä, miksi maahan tarvitaan poikkeusolot, niin tätä ei haluttu esittää. Ja tää on ehkä se kohta, [...] jossa me nähdään, kuinka journalismi muuttuu tiedottamiseksi. H 10, asiantuntija

Kriisin aikana perinteisen uutismedian tiedonvälityksellinen rooli useimmiten korostuu, koska ihmiset hakeutuvat suurissa määrin perinteisten medioiden pariin (ks. esim. Newman ym. 2021; Masullo, Jennings ja Stroud 2022; Kohvakka ja Saarenmaa 2021). Niin kävi myös Suomessa koronakriisin aluksi maalisi–huhtikuussa 2020. Uutismedioiden käyttö kasvoi selvästi, ja haastateltavista niin toimittajat, asiantuntijat kuin virkamiehetkin katsoivat tiedonvälityksen nousseen uutismedioiden keskeisimmäksi tehtäväksi. Toimituksille syntyi paine toimia varovaisesti – tarkistaa faktat huolellisesti ja uutisoida hyvin vähän epävarmaa tietoa.

Kyllä mun mielest se oli ihan poikkeuksellista. [...] haluttiin olla vastuullisia, ettei pelotella ihmisiä ja halutaan varmistettua tietoa. Ei haluta spekuloida. H 1, toimittaja

[T]ämmönen tiedotus väestölle on paljon keskeisempi asia kuin normaaliaikoina. Täs on kuitenkin ollu paljon sellasia, esim. tapahtunu muutoksia, jotka on vaikuttanu ihmisten arkeen, siihen että voiko lapsi mennä kouluun, tai voiko ite mennä työpaikalle tai lähtee jolleki matkalle. H 15, asiantuntija

Asiantuntijoiden rooli toimittajien resurssina korostui. Samojen asiantuntijoiden puheille pyrkivät lukuisat toimittajat, mikä paitsi hankaloitti toimittajien tiedonsaantia, myös vei runsaasti asiantuntijoiden aikaa muulta työltä. Viranomaistiedotuksen, ja sitä kautta STM:n ja THL:n esiin nostamien asiantuntijoiden, rooli vahvistui.

Mut se mikä nyt oli sitten vaikeus, oli tietysti se, että kaikki ihmiset on saman asian kimpussa. Eli jos nyt monissa asioissa oikeesti pitäis mielellään puhua sen THL:n ihmisen kanssa, niin kaikki muut soittaa sinne samaan aikaan, niin se oli se suuri vaikeus. H 1, toimittaja

Et parhaimpina päivinä sä et tee mitään muuta, kuin vastaat mediaihmisten pyyntöihin. Ja kun mä pidän siitä kiinni, et mä en vaan anna haastattelua, vaan mä tarkistan sen. Niin se vie paljon työaika. Ja sit omat työt voi jäädä vähän hunningolle tai sit niitä tehdään iltasella tai viikonloppuna. H 4, asiantuntija

Tiedonvälitykseen keskittyminen kriisimoodissa herättää kysymyksen siitä, kykenikö uutismedia omaksumaan valtaa valvovaan rooliin maalisi–huhtikuussa 2020. Uutismediat asemoituivat viranomaisviestinnän taakse ja rajoittivat kriittisten kysymysten esittämistä. Tämä oli haastateltujen toimittajien mukaan toimituksen käytäntö, ei yksittäisten toimittajien itsesensuuria. Toimittajat myös nojasivat asiantuntijoihin erittäin paljon. Haastatellut asiantuntijat kuvasivat saaneensa kirjoittaa toimittajien juttuja jopa kokonaan uusiksi ja ohjanneensa uutisoinnin sisältöä.

Kyl mä luulen, ett se oli sellai reaktio, missä vähä ryhmitettiin sitten yhteisen hyvän puolelle.

H 1, toimittaja

Meillähän on hyvä, että toimittajat aina antaa, tai melkein aina antaa, luettavaksi. Ja useimmiten antaa koko jutun. Joskus on vaan ne omat sitaatit. Mutta ne antaa ne luettavaksi, monet saattavat olla hyvinkin pitkälle [...] itse kirjoitettujakin, mutta siis editoinnin jälkeen, joka on varmaan kaikille hyvä. H 7, asiantuntija

Mä oon taustoittanut A-studiota, ja taustoittanut Hesarin pääkirjoituksia, ja eihän siellä mun nimee sit missään näy. Mut ne jutut nojaa sit siihen mitä mä on... [...] sanonut tai mihin mä oon niitä ohjannut. H 4, asiantuntija

Kriisimoodissa jotkut haastatellut asiantuntijat kertoivat jättäneensä tietoisesti lausumatta julkisesti omia virallisesta linjasta poikkeavia näkemyksiään. Monet haastatelluista asiantuntijoista pitivät hyvänä, että akuutissa kriisissä ei lähdetty haastamaan virallisen viestinnän linjaa: yhtenäinen viestintä ja ohjeiden noudattaminen nähtiin laajasti tärkeänä taudin torjunnalle. Haastatteluaiineistosta ei käy ilmi, kuinka pitkään kukin katsoi akuutin kriisin jatkuvan. Koronatoimien kritiikin alustaksi muodostui sosiaalinen media viranomaisten, uutismedian ja asiantuntijoiden toistaessa samaa viestiä.

Kun on ihmisestä toiseen tarttuva tauti ja se ihmisten käyttäytyminen on niin äärettömän keskeistä, niin kyllä siinä kriisitilanteessa medialla on vastuunsa myöskin. Toki nyt alkaa olla sellainen aika, että pitää pikkuisen kriittisesti tarkastella toimenpiteitä ja keskustella siitä, varmasti siellä on alilyöntejä ja ylilyöntejä tehty matkan varrella. H 11, asiantuntija

Sillon alussa täs vaiheessa jossa media oli niin varovainen, niin sillontan siinä oli ero [uutismedian ja sosiaalisen median välillä]. Että siellähän sillon oli nää kaikki nojatuoliepidemiologit siellä Twitterissä tosi kovassa vauhdissa ja kiehu oikein ylikierroksilla [...]. H 1, toimittaja

Kriisimoodissa asiantuntijoiden ja uutismedioiden yhteistyösuhde muuttui intensiiviseksi ja jatkuvaksi ja keskittyi erityisesti tietojen ja faktojen läpikäyntiin. Asiantuntijat kuvasivat pitkiä taustoituskusteluita sekä toimittajille tekemäänsä tieteellisten julkaisujen arviointityötä. He olivat toimittajien tietolähteitä ja faktantarkastajia.

Ja paljon oli sellaista että on julkaistu vaikka tällainen vertaisarvioimaton juttu, et voiks sä kommentoida tätä. Tai he oli poimineet jostain kansainvälisestä mediasta et nyt on tällainen tieto, et voinks mä kommentoida, et pitääks tää paikkaansa. Jonkun verran sitä alkuun tein, että käytännössä vertaisarvioin, ja sit aika nopeasti totesin, että tää ei oo mun ajankäyttöä. Et rupesin vaan vastaamaan, tää on vertaisarvioimaton, ei tähän kannata kiinnittää huomiota. H 11, asiantuntija

Mä kävin silloin ensimmäisinä päivinä, esim. [median] iso juttu poikkeusolojen syntymisestä, niin tosiaan pidettiin toimittajan kanssa ehkä puoli päivää [...] puhelinlinja auki ja lennosta sen mukaan rakennettiin sitä, että siirryttiin sellaiseen tiedotusmoodiin, jossa journalismi poistui ja tiedottaminen tuli tilalle. H 10, asiantuntija

Jotkut haastatelluista asiantuntijoista näkivät yleisemminkin suhteensa toimittajiin kouluttavana ja palautetta antavana. He kokivat sen olevan tapa vaikuttaa toimittajien tietotasoon ja median vastuullisuuteen. Tässä mielessä asiantuntijat myös tietoisesti pyrkivät ohjaamaan uutismediaa.

Mä muistan sikainfluenssaepidemian aikana – näin [Ylen uutispäätoimittajan] [...] ja mä sit hänelle monta kertaa sanoinkin, ett eiks jonkun kannattais erikoistua siihen, ettei oo nopee vaan siihen, että kertoo sen asian oikein ja selkeemmin. Ei oo kymmenessä vuodessa mitään tapah-tunu. H 14, asiantuntija

Jotkut osaa ottaa tollaisen keskustelun ja ehkä kritiikinkin vastaan ja käydä sellaista aikuista keskustelua siitä, että mediallykin on paljon vaikutusvaltaa ja vastuuta yhteiskunnassa ja yhteiskunnallisen keskustelun kannalta. [...] Mä koen, että mulla ei oo muuta tapaa vaikuttaa. H 3, asiantuntija

Kriisimoodi alkoi rakoilla loppukeväästä, kun asiantuntijat ja uutismediat alkoivat oma-aloitteisesti ottaa kantaa koronapandemian hoitoon. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* vaati voimakkaampia rajoituksia ja maskisuositusta vastoin viranomaisten silloisia ohjeistuksia. Tämä voidaan nähdä ensimmäisenä siirtymänä kriisimoodista kohti julkisia kiistoja.

[Käytännöllisesti katsoen siis vaadittiin [maskisuositusta], jankutettiin niin perusteellisesti, että kaikki viranomaiset joutu ihan kiemurtelemaan sen asian edessä. Niin mun mielest se ei kuulu median rooliin, et oli päätetty, että jos kerran muilla on, niin kylhän meilläki pitää olla. Onhan se nyt selvää, ett niist on jotain hyötyä, kun se ei ollut selvää, eikä se vielääkää oo selvää, minkä verran niistä on hyötyä. H 1, toimittaja

Julkiset kiistat: journalismin raportoimaa ja rakentamaa erimielisyyttä

Kutsumme toista vaihetta asiantuntijoiden ja uutismedian suhteissa julkisiksi kiistoiksi. Erotuksena kriisimoodiin julkisissa kiistoissa korostuivat uutismedian ja asiantuntijoiden yhteistyön jännitteet. Yhteistyö pysyi tiiviinä, mutta muuttui valikoivammaksi.

Haastatteluaineiston perusteella julkiset kiistat olivat ainakin osittain seurausta toimittajien itsekriittisestä tarkastelusta kriisimoodia ja siinä esittämättä jääneistä kysymyksistä kohtaan. Uutismedia otti määrittelyvaltaa uutisagendasta takaisin itselleen, ja toimittajat kasvattivat rooliaan kriittisten kysymysten esittäjinä.

Siis sillon alkuvaiheessahan ku kaikki oli tässä isossa kriisimoodissa, niin meillähän jäi mediassa vähä niin ku huomaamatta, että esim. rajoja ei voi sillä lailla sulkea, ett suomalaiset ei sais mennä niist yli. Ei huomattu kysyä tai huomauttaa, että ei niitä voi sulkea sillä lailla [...]. Ja sit myöskin jäi vähän kyseenalaistamatta ehkä se, että ei vanhuksiakaan oo voinu määrätä sinne omaan kotiin eristykseen. H 1, toimittaja

Toimittajien muuttaessa työskentelytapansa asiantuntijoiden erimielisyys nousi julkisuuteen sekä aiheutti asiantuntijoiden ja toimittajien välille kitkaa. Julkiset kiistat perustuivat haastatteluaineiston perusteella osin aitoon asiantuntijaerimielisyyteen, osin uutismedian puutteelliseen taustoitukseen ja osin tietoisesti rakennettuun kärjistyksen. Monet pitivät asiantuntijoiden erimielisyyttä tieteeseen kuuluvana asiana: eri näkemykset saattoivat olla yhtä lailla perusteltuja. Esimerkkinä aidosta erimielisyydestä mainittiin kasvomaskien hyödyllisyys. Niistä uutisointi oli toimittajille haastavaa, koska kyseessä oli arkeen vaikuttava asia, josta ei kyetty antamaan selkeitä ohjeita.

Osittain varmaan on ihan luonteavaa, et ei olla samaa mieltä. Osittain toimittajatkin vähän poimii niitä sitaatteja sieltä siten et saadaan sellainen sopiva vastakkainasettelu. Osittain siten tietyt asiantuntijat ja tahot haluaa olla toista mieltä koska ne tietää, et ne pääsee profiloitumaan sen takia. H 3, asiantuntija

[O]li sillon näistä maskeista, ett onks niist hyötyä vai ei. Ja sehän oli kauhean kiinnostavaa siinä mielessä, että sehän oli tutkitusti [...] ristiriitaista. H 17, toimittaja

Asiantuntijat eivät kuitenkaan olleet aina valmiita käymään julkista keskustelua asioista, joista he olivat erimielisiä. Muutamat haastatellut asiantuntijat näkivät muiden asiantuntijoiden esittäneen uutismediassa virheellisiä näkemyksiä tai astuvan oman osaamisalueensa ulkopuolelle. He eivät kuitenkaan katsoneet, että muiden sanomisten oikominen kuuluisi heidän tehtäviinsä. Vastuun oikean tiedon jakamisesta nähtiin olevan sekä asiantuntijalla itsellään että hänen sanomisensa uutisoivalla medialla.

[E]ihän niitä voi lähteä korjaamaan. Ett ainoastaan oman tekstinsä voi korjata [...]. Mut harvoin tulee sanottua kollegalle, että voisitko korjata tota, voisitko tässä kohtaa olla sanomatta jotakin. H 2, asiantuntija

[T]äytyy luottaa siihen asiantuntijaan ja siihen, että ei lähde antaa haastatteluista aiheesta, missä hän ei ole asiantuntija, mutta eihän sitä toimittajat voi millään tietää. H 11, asiantuntija

[P]itäs tarkistaa, ett sen asiantuntijan faktat on edes jollakin tavalla oikein, tai katsoo, ett onks tää luotettava asiantuntija vai epäluotettava. H 2, asiantuntija

Koronaa koskevien uutisten puutteellisella taustoituksella asiantuntijat viittasivat painotus- ja näkökulmaeroihin ja tieteeseen sisäänrakennettuun epävarmuuteen. Tiedon ja tieteen pohjalta voi tehdä erilaisia poliittisia päätöksiä riippuen siitä, mitkä tavoitteet taudin torjunnalle on asetettu. Haastateltavat mainitsivat puutteelliseen taustoitukseen liittyvänä ongelmana myös *false balance* -asetelmat, joissa marginaalinen näkökulma esitetään yhtä relevanttina kuin tieteen vallitseva konsensus.

[R]iippuen siitä mitkä sun kansalliset päämäärät on, et haluuksa estää niitä vakavia tauteja vai haluatko sä estää myös niitä lieviä tauteja, niin tästä seuraa sit et jotku on paljon herkemmin ja nopeemmin ehdottamassa kolmansia annoksia kaikille, ja toiset taas sit sanoo et ei, et me voidaan odottaa. [...] Voi saada lihavan riidan aikaseks vaikka ei oo kysymys riidasta vaan kysymys on ehkä aikataulutuksesta tai jostain kustannusvaikuttavuusanalyysista [...]. Mut näähän on arvotuskysymyksiä. H 4, asiantuntija

Ja sekin voi ihmisiä sekottaa, se tiede on sellaista, että kun sä teet tutkimuksen ja saat siitä tuloksen, niin se ei kuitenkaan oo koko totuus siitä asiasta. Siinä on niin paljon vivahteita ja epävarmuuksia, että se pitää vielä toistaa monta kertaa. [...] tiede ei oo niin yksökoista. H 12, asiantuntija

Puutteellinen taustoitus johtui toisinaan myös uutismedian pyrkimyksestä nopeuteen ja uutisointiin ensimmäisenä. Tietovuodoista oli haastateltavien mukaan tullut tavanomainen osa toimituksellista työtä, mutta päätöksentekoprosessissa vuodettujen asiakirjojen yksityiskohdat saattoivat muuttua. Tämä aiheutti tiedollista epäselvyyttä ja vanhentuneiden tietojen uutisointia ja lisäsi jännitteitä viranomaisten, asiantuntijoiden ja toimittajien välillä.

[N]ehän monesti myös muuttu siellä neuvottelussa [...] välillä vähä harmitti, ett okei, nyt on sen vuodon perusteella tehty uutiset ennen sitä, ja sit saatto asia muuttuu, tai että se oli vanha valmistelupaperi, mikä oli vuodettu, niin sitte se mua harmitti välillä, ett ihmisille jäi ehkä väärä käsitys joistain asioista [...] Ja sittehän siinä tulee myös se [...] että no täähän on ihan sekavaa tää viestintä. Eihän tavallinen ihminen erota sitä, mikä on virkamiesviestintää tai suuraa virnomaselta tulevaa ja mikä on mediaviestintää. H 18, virkamies

[T]äähän on muuttunu sellaseks, että kaikki tiedot pitää saada jo ennen kun ne tapahtu. [...] Että eihän se riitä enää, että ne tiedot kerrotaan sillon, kun ne tulee, vaan ne pitäis saada jo heti ekan ja mielellään ennen muita kaikkien vuotojen ja tämmösten kautta. H 5, toimittaja

Jännitteitä aiheuttivat myös näkemuserot viestinnän sävystä. Asiantuntijat kokivat uutismedian hakevan draamaa ja konfliktia. Myös toimittajat arvioivat tätä itsekriittisesti. Konfliktien ja erimielisyyden katsottiin toisaalta olevan tärkeä tapa tehdä jutuista kiinnostavia lukijalle, mutta ajoittainen sensaatiohakuisuus tunnistettiin ongelmaksi. Esimerkkeinä kärjistetyistä tai liioitelluista teemoista mainittiin rokotteet ja rokotevastaisuus, läpäisyinfektiot ja rokotteiden haittavaikutusten suuri näkyvyys potentiaalisen haitan kokoluokkaan nähden. Otsikoiden, ingressien ja lööppien kuvattiin olevan kärjistävämpiä kuin itse uutisten.

[O]jon nähnyt usein, että haastatellaan useampaa ja esitetään samat kysymykset, ja väännetään siihen, että nää on eri mieltä nää asiantuntijat. Kun ei oo annettu asiantuntijoille mahdollisuutta keskustella keskenään. Että sitä on mun mielestä vähän hakemalla haettu [...]. Ja musta se on hirveän vaarallista tällöisen akuutin kriisin aikana. H 11, asiantuntija

[S]jellä on monen lehden etusivulla, että ihminen sairastui kahdesta koronarokotuksesta huolimatta. Jos rokotteen suojateho on 95 prosenttia, se tarkoittaa, että joku kahdesti rokotettu tulee kuitenkin sairastumaan. Mutta todennäköisesti jos kahden rokotuksen jälkeen joutuu sairaalaan, niin ilman rokotusta sama henkilö olisi voinut joutua teho-osastolle. Eli tällainen raflaava otsikointi toisaalta turhaan sitten lietsoo niin kuin yhteiskunnallista pelkoa. H 8, asiantuntija

Jotkut haastatellut asiantuntijat suhtautuivat kriittisesti esimerkiksi siihen, etteivät he tienneet, mitä muita näkökulmia ja asiantuntijoita nostettiin samoihin juttuihin heidän kanssaan. Journalismin näkökulmasta tämä on melko tavallista, sillä jutun sisältöä koskevat päätökset tehdään toimituksessa. Jännitteitä aiheuttivat myös eroavat käsitykset siitä, mikä oli taustoitusta ja mikä omalla nimellä annettua haastattelua.

Ja tavallaan heihin meni se luottamus, he haastatteli usein montaa ihmistä, he ei kertonut mulle ketä he muita on haastatellut. Ja he rakensi ne jutut sellaisista palasista, ja sit mä näin vaan ne omat palaset. Ja otsikoitahan mä en ikinä saanut korjata. H 11, asiantuntija

[Toimittaja] pääsee [mustalle listalle] sillä tavalla, et ei noudata sopimuksia. Et jos mä haluan... kun mä puhun ihmisen kanssa, mä voin puhua hyvin vapaasti. Mut se ei tarkoita sitä, et sen kaiken täytyy päätyä lehteen. H 4, asiantuntija

Kriisimoodin jälkeen asiantuntijajoukon monipuolistaminen oli luonteva seuraus sille, että viranomaiset olivat käyttäneet useimmiten THL:n asiantuntijoita. Uutismedia pystyi nostamaan uusia näkökulmia esille yksinkertaisesti etsimällä muita asiantuntijoita. Toimittajat siis ottivat aikaisempaa kriittisemmän roolin ja toimitukset itse ryhtyivät määrittelemään uutisagenda. Jotkut asiantuntijat puolestaan laajensivat rooliaan työn puolesta kommentoivasta tutkimustiedon ja ilmiön tulkitsijasta myös saavuttaakseen henkilökohtaista näkyvyyttä.

[K]yllähän media lähti [...] nopeasti hakemaan erilaisia näkemyksiä. [...] [S]jen shokkivaiheen jälkeen [...] meillehän tuli tän seurauksena joukko uusia asiantuntijoita mediaan kyllä. [...] [H] allituksella oli käytössään tietyt asiantuntijat, ja tietyt ihmiset kävi siellä hallituksen neuvottelussa kertomassa näkökantojaan, ja tietyt ihmiset valmisteli siinä, niin kyllähän media pyrki sit hakemaan niitä, jotka saattavat ajatella vaikka toisin. H 18, virkamies

Osittain sitten tietyt asiantuntijat ja tahot haluaa olla toista mieltä koska ne tietää, et ne pääsee profiloitumaan sen takia. [...] on sellasta opportunistista vastakkainasettelua. H 3, asiantuntija

Ja onhan meil myös nähty, ett meil on paljo semmosia varsinkin tossa alkuvaiheessa oli tämmösiä itseoppineita epidemiologeja, jotka esitti vahvoja näkemyksiä, ikään ku mun mielest käytti vähän tieteellistä auktoriteettia sitte omien mielipiteidensä edistämiseen.

H 15, asiantuntija

Etsittäessä uusia asiantuntijoita toimituksissa nojattiin niin toimittajien omiin verkostoihin kuin sosiaaliseen mediaan. Uutismedia vahvistikin sosiaalisessa mediassa aktiivisten asiantuntijoiden ja ryhmien legitimizeettiä. Esimerkkeinä mainittiin Eroon koronasta -ryhmä ja perustuslakikeskustelut. Toimittajat hyödynsivät sosiaalista mediaa myös oman tilannekuvansa muodostamisessa ja tiedon nopeassa keräämisessä, vaikka eivät jokaista seuraamaansa asiantuntijaa haastatelleetkaan.

[E]jiks [viime kesänä] ollu joku semmonen [Eroon koronasta]-ryhmä. Ja sitten kyllähän ne paljastu, kun ensin oli tehty niitä maskitutkimuksia ja sitten ne oli tehny omia, että ei ne ollukaan kauheen relevantteja. Ja nythän niist ei oo kuulunu mitään. Ja sitte oli tää tukahduttamishomma. Mut mä en tiedä sit, onks se ollu, ku eihän se välttämättä oo median vika, jos se tieto on ollu virheellistä. Sillon ajateltiin, että mahdollinen tämmönen, ett tukahdutetaan kaikki. H 5, toimittaja

[P]andemian aikana ekan kerran oon [...] käyttänyt Twitteriä tietolähteenä, ja se on ollu ihan merkittävä tietolähde, koska alusta asti sinne kerty sellasia kovan luokan kansainvälisiä asiantuntijoita [...]. [P]jystyi heti havaitsemaan, jos tuli jotain todella [...] merkittävää tutkimusta, ja [...] sai myös järkevän kehystyksen sille ja kommentit [...] [M]uutenhan sitä toki nyt ois voinu joitteni Naturen ja Sciencen tämmösten viikkokirjeittenki kautta seurata, mut se Twitter oli mun mielestä nopeempi, luotettavampi ja kiinnostavampi. H 1, toimittaja

Valitut narratiivit aiheuttivat jännitteitä uutismedian ja asiantuntijoiden välille. Julkiset kiistat seurasivat usein muutosta epidemiatilanteesta ja mediat valikoivat asiantuntijoita sen mukaan. Jotkut asiantuntijat kommentoivat, että heitä ei haastateltu juurikaan tautitilanteen parantuessa, vaan toimittajien yhteydenotot lisääntyivät aina tautitilanteen kääntyessä kohti huonompaa. Uutismedia sijoitti asiantuntijoita epidemiatilanteen ja uutistarinan kannalta sopiviin rooleihin. Haastatteluissa nousi esille, että asiantuntijat eivät aina kokee tätä roolitusta itselleen sopivaksi.

Ett kyllähän se näin on, että sillon ku haluttiin intohimoisesti ja välittämättä tulevaisuudesta purkaa rajotuksia [...], niin kyllähän siellä haastateltiin asiantuntijoita, joilla oli se vapauden mielipide. Ihan omia kollegoitani siis, jotka ovat eri mieltä asioista ku minä esimerkiksi, niin heitä haastateltiin siihen saumaan sopivana, koska heil oli tää vapauden viesti kansakunnalle [...]. H 2, asiantuntija

[S]it ku [...] epidemiatilanne menee huonompaan, ja rajotuksia pitäis ehkä lisätä, niin sit soite-taan mulle, ett eiks nii, että rajotuksia pitää lisätä. Ett tavallaan mun ehkä semmonen vähän niin ku rooli [...] välttämättä en kauheesti oo ihan tunnistanu itseeni siitä, että mä [...] vaadin ministereiltä, että nyt tiukempia rajoituksia. H 16, asiantuntija

Monet haastatellut asiantuntijat kuvasivat tilanteita, joissa he kokivat toimittajan vain hakevan heiltä etukäteen päätettyyn tarinaan sopivaa kommenttia. Heidän näkökulmastaan olennaista sisältöä jäi näissä tilanteissa juttujen ulkopuolelle. Asiantuntijoiden tiedonvälitykselliset ideaalit eivät siis aina kohdanneet toimittajien työn vaatimuksia. Jännite asiantuntijoiden ja uutismedian yhteiskunnallisten tehtävien välillä näkyi näissä lausunnoissa.

[E]tsitään sopivat asiantuntijat, joilta saadaan sit poimittua sopivat sitaatit sitä omaa narratiivia tukemaan. Näin mulle on käynyt monta kertaa. Eli tiputetaan pois sisältöä, joka voi olla paljon olennaisempaa sen aiheen kannalta, ja sit sieltä poimitaan yks sivulause, joka antaa tukea sille sanomalle mikä sillä jutulla halutaan välittää. H 3, asiantuntija

Näkemyseroista huolimatta asiantuntijoiden ja toimittajien luottamus oli rakentunut monissa tapauksissa niin syväksi, että asiantuntijoiden mahdollisuus vaikuttaa journalistisiin sisältöihin jatkui kriisimoodin jälkeenkin. Muutamat asiantuntijat kertoivat, että he alkoivat valikoida toimittajia, joiden kanssa tekevät yhteistyötä tai ainakin tunnistaa toimittajia, joiden kanssa yhteistyö oli mutkatonta. Luottamus näytti enimmäkseen rakentuvan tiettyjen toimittajien ja asiantuntijoiden välille, mutta myös uutismedia instituutiona nähtiin hyvänä yhteistyötahona.

Ja tietyllä tavalla tottakai oppii [...] myös sen, että ketkä toimittajat on erikoistuneet tähän. Sieltä valikoituu semmonen joukko, ja mikä on tietysti erinomaisen, tosi hyvä, koska niillä on myös kertyny sitä tietoo [...] ett ne osaa heti asemoida asioita. H 13, virkamies

[M]ä nään itse, että media on tärkeä työkaveri. Jos sulla on hyvät suhteet median ihmisiin ja ne osaa sanottaa sun viestit oikein, niin sehän vaan lisää sun löydösten ja ajatusten impaktia. Sillä tavalla mä ajattelen. Harvoin törmää sellaisiin, jotka on hyeenana sun perässä ja hyödyntämässä sua – et enemmän se on sellaista yhteistyötä. H 4, asiantuntija

Yhteenveto: Roolit, motiivit ja jännitteet asiantuntijoiden ja uutismedian yhteistyössä

Kriisimoodissa keväällä 2020 uutismedia ja asiantuntijat mukautuivat haastateltavien näkemyksen mukaan viranomaisten kriisiviestinnän palvelukseen. Asiantuntijat ja uutismedia tekivät tiivistä yhteistyötä keskittyen tiedonvälitykseen yleisöille. Tutkimuksemme perusteella uutismediat olivat usein samalla puolella kuin tiede ja asiantuntijat (ks. Schäfer 2016; Mede 2022) ja välittivät asiantuntijatietaa julkisuuteen. Koska jännitteet jäivät kriisimoodissa taka-alalle, keskityimme yhteistyön motiivien ja eri toimijoiden ottamien roolien kuvaamiseen.

Median merkitys kasvoi koronapandemian aikana, ja erityisen paljon lisääntyi uutismedioiden seuraaminen (esim. Kohvakka ja Saarenmaa 2021). Osittain tätä selitti kansalaisten kasvanut tiedontarve, johon mediat pyrkivät vastaamaan. Vaikka tiedonvälitys on uutismedian keskeinen rooli, se ei suinkaan ole ainoa. Uutismedia ei haastateltujen arvioiden mukaan toteuttanut kriisimoodissa perinteistä vallan vahtikoiran rooliaan. Haastatellut toi-

mittajat kokivat uutismedian vastuun viranomaisviestinnän tukemisessa tärkeäksi, mutta arvostelivat silti jälkikäteen uutismedian kriittisyyden puutetta: viranomaispäätöksiä ei kyseenalaistettu edes silloin, kun se olisi ollut tarpeen.

Uutismedioiden kriittisyyden puute oli poikkeuksellista, mutta asiantuntijatkaan eivät kriisimoodissa jakaneet kaikkea relevanttia tietoa. Asiantuntijoiden rooli tiedollisena resursina korostui nopeatempoisessa kriisissä, ja useat valitsivat viranomaisviestinnän tukemisen, vaikka olivat yksittäisistä asioista eri mieltä. Tiedeuutisoinnissa tavallisestikin tilanne on lähtökohtaisesti asymmetrinen: haastateltavalla tutkijalla on huomattavasti enemmän tietoa kuin häntä haastattelevalla toimittajalla, eikä toimittajalla välttämättä ole mahdollisuutta tarkistaa faktoja kuin toiselta asiantuntijalta.

Yhdistävänä motiivina kriisimoodin lähes yksinäiselle yhteistyölle oli pandemian tehokkaan torjunnan tukeminen viestinnällisesti sekä paniikin lietsomisen välttäminen. Motiivi perustui aitoon huoleen: pandemian torjunnassa laajemman yleisön toiminnalla oli ratkaiseva merkitys, ja tämä asetti viestinnän hyvin keskeiseen rooliin (ks. Fineberg 2008).

Yleisöjen kerääntyminen uutismedioiden äärelle kriisitilanteessa (ks. esim. Newman ym. 2021; Masullo, Jennings ja Stroud 2022; Kohvakka ja Saarenmaa 2021) on omiaan motivoimaan tiedonvälitykseen keskittymistä. Aiemman tutkimuksen perusteella asiantuntijat kokevat velvollisuudentunnetta välittää laajemmille yleisöille oikeaa tietoa (ks. Peters ym. 2013; Leidecker-Sandmann ym. 2022) ja uutismediat saivat artikkeleihinsa asiantuntijoiden kautta tarpeellisia faktasisältöjä (ks. esim. Boyce 2006). Omien tulostemme perusteella tämä korostui myös koronapandemian aikana. Kuitenkin asiantuntijoiden ja toimittajien kuvaama itseensuuri tosiasiallisesti häyttasi näitä pyrkimyksiä.

Kriisin pitkittyminen muutti yhteistyötä. Toukokuussa 2020 alkanut julkisten kiistojen vaihe toi pintaan uutismedian ja asiantuntijoiden väliset mutta myös asiantuntijoiden keskinäiset jännitteet. Roolit ja motiivit selittävät näitä jännitteitä osaltaan. Kuten Hans Peter Peters (1995) on todennut, asiantuntijoiden ja uutismedian väliset jännitteet liittyvät usein viestintätapahtuman kontrolliin. Haastatteluidemme perusteella julkisten kiistojen vaiheessa uutismedia alkoi jälleen toteuttaa vallan vahtikoiran rooliaan ja otti uudelleen tiukemman roolin uutisagendan ja juttujen reunaehtojen määrittelyssä.

Asiantuntijat kritisoivat uutismediaa puutteellisesta taustoituksesta ja tiedon valikoinnista jutun narratiiviin sopivaksi. Aiemman tutkimuksen mukaan asiantuntijoilla on tarve ohjata, mitä kaikkea aiheesta kerrotaan, ja toimittajilla vastaavasti tarve tehdä karsintaa ja priorisointia (ks. Peters 1995). Toisinaan asiantuntijan rooliksi jää olla puhuva pää, jonka suuhun tiedolliset väitteet asetetaan ja toimittajan tehtävänä on keskittyä tarkkaan siteeraamiseen ja jutun sisäiseen johdonmukaisuuteen väitteiden kontekstoimisen tai tarkastamisen sijaan (Dunwoody 2008, 20–21). Tutkimuksessamme haastatellut asiantuntijat kokivat etenkin etukäteen asetetut roolitukset haastaviksi, koska he katsoivat soveltavansa tutkimustietoa, eivät vaikkapa kritisoivansa tehtyä politiikkaa.

Asiantuntijoiden välille jännitteitä nousi siinä vaiheessa, kun julkisuudessa kommentoineiden asiantuntijoiden joukko monipuolistui. Myös sikainfluenssan tapauksessa aluksi mediahuomion keskiössä olivat olleet harvat, viranomaisten käyttämät asiantuntijat ja joukko monipuolistui myöhemmin (Vasterman ja Ruigrok 2013). Toimittajilla oli tarve nostaa keskusteluun monipuolisemmin eri ääniä, ja samaan aikaan monet asiantuntijat käyttivät mahdollisuuden profiloitua julkisesti. Asiantuntijoiden tarvetta brändätä itseään julkisuuden kautta voi

ymmärtää tieteen medioitumisen ja promootiokulttuurin (Väliverronen 2021) näkökulmasta. Ilmiö synnyttää tyypillisesti myös vastareaktioita. Haastatellut asiantuntijat kritisoivat valikoituja julkisuudessa esiintyneitä asiantuntijoita siitä, että he kommentoivat asioita, joista heillä ei ollut todellista osaamista. Tätä kuvaa tieteen tutkimuksessa käytetty käsite *epistemic trespassing* (Ballantyne 2019), jonka voisi kääntää tiedolliseksi rajanylitykseksi.

Haastateltujen asiantuntijoiden mukaan uutismedia myös kärjisti asiantuntijoiden välistä erimielisyyksiä. Uutismedian sensaatiohakuisuudesta puhuivat haastatteluissa niin asiantuntijat, viranomaiset kuin toimittajatkin. Asiantuntijat ymmärsivät sensaatiohakuisuuden johtuvan uutismedian tarpeesta olla kiinnostava ja kerätä lukijoita. Kuitenkin heidän oma tavoitteensa faktojen yksityiskohtaisesta välittämisestä oli ajoittain suuressa ristiriidassa sen kanssa.

Haastatteluaineistossamme taloudelliset realiteetit eivät nousseet vahvasti esiin, vaikka ne ovatkin ilmeinen jännitteitä luova tekijä. Journalismille asetettiin läpi koronakriisin korkeita odotuksia tiedonvälittäjänä, ja esimerkiksi *Helsingin Sanomat* avasi korona-aiheisen sisältönsä maksutta lukijoiden saataville. Koronapandemian aikana nähdyt piikit tilaaja- ja lukijamäärissä tuskin jäivät pysyviksi ja mainostuloja menetettiin (Wormer 2020). Kritisoitu sensaatiohakuisuus voi siten selittyä myös taloudellisilla syillä.

Pohdinta: jännitteet paremman journalismin ajureina

Kriisimoodin ja julkisten kiistojen vaiheen tunnistaminen eivät ole täysin yllättäviä löydöksiä aikaisemman tutkimuksen valossa. Esimerkiksi Charles Briggs ja Daniel Hallin (2016, 134) ovat kuvailleet sikainfluenssapandemian viestintää Yhdysvalloissa tieteen, valtion ja median harmoniseksi yhteistyöksi, joka alkoi järkkyä vasta rokotusjärjestykseen liittyvän asiantuntijaerimielisyyden myötä. Tuloksemme tukevat käsitystä siitä, että toimittajien ja asiantuntijoiden yhteistyö on suhteellisen mutkatonta ainakin silloin, kun asiantuntijoilla on laajempaa kokemusta uutismediasta (ks. Peters ym. 2013). Samoin havaintomme osoittavat, että uutismedia pääsääntöisesti tukee asiantuntijatiedon välittymistä yhteiskuntaan (Schäfer 2016; Mede 2022), vaikka kriisin pitkittyessä uutismedian ja asiantuntijoiden yhteistyö muuttaa muotoaan. Artikkelimme valottaa, miten kriisimoodista siirryttiin julkisiin kiistoihin. Taustalla oli toimittajien itsereflektiota sekä asiantuntijoiden aitoa ja uutismedian rakentamaa erimielisyyttä.

Tutkimuksemme rajoitteena on haastateltavien painottuminen asiantuntijoihin. Haastateltavista neljä oli toimittajia, loput 14 asiantuntijoita ja viranomaisia. Kuvaukset yhteistyöstä perustuivat siis enemmän asiantuntijoiden kuin toimittajien käsityksiin.

Kriisimoodi muistuttaa aiemmasta tutkimuksesta tuttua automaattivaihdetta, jossa toimittajat nojautuvat vahvasti työnsä rutiineihin (ks. Berrington ja Jemphrey 2003; Juntunen 2009; van der Meer, Verhoeven ja Beentjes 2017), ja haastatellut asiantuntijat valikoituvat pääasiassa taustainstituutioidensa kautta (ks. Harjuniemi 2021). Huomionarvoista tuloksissamme on uutismedian kriittisyyden vähyys ja monien asiantuntijoiden tietoinen päätös olla haastamatta virallista linjaa julkisesti. Vaikka sosiaalisessa mediassa esitetyn kritiikin laatu vaihteli suuresti, se kuitenkin tarjosi poikkeustilanteessa areenan muualla julkisuudessa vaimenneille kriittisille äänille.

Perinteisen uutismedian, sosiaalisen median alustojen ja uusien vaihtoehtoisten medioiden muodostamassa hybridissä mediamaisemassa (Chadwick 2013) myös julkinen asiantuntijuus määrittänyt uudella tavalla. Toimittajien omat verkostot ovat edelleen haastatteluaineistomme perusteella keskeisessä roolissa, mutta lisäksi sosiaalinen media on noussut tärkeäksi tiedonhankinnan ja tilanneseurannan kanavaksi. Yhtäältä sosiaalisen median alustat tarjoavat asiantuntijoille mahdollisuuden itsensä brändäämiseen ja nousuun myös uutismedian puolelle. Toisaalta useat haastateltavat, sekä asiantuntijat että toimittajat, arvioivat myös kriittisesti sosiaalisen median kautta esille nousseita asiantuntijoita ja heidän pätevyyttään.

Nykyisessä mediaympäristössä epidemia alkaa helposti elää omaa elämäänsä, eikä julkisuuden kokonaisuutta kontrolloi kukaan (Bjørkdahl ja Carlsen 2017). On silti selvää, että yleisöjen hakeutuessa uutismedian pariin kriisiaikana sillä on suuri vastuu tiedonvälityksen portinvartijana. Julkisuuteen pyrkivät useat tahot ja uutismedialla on keskeinen rooli siinä, mitä kilpailevia näkemyksiä se nostaa esiin (Briggs ja Hallin 2016, 206–207). Median valitsemat uutisoinnin näkökulmat saattavat esimerkiksi luoda painetta pikemminkin näyttäviin kuin tehokkaisiin politiikkatoimiin (Pieri, 2019).

Uutismedian ja asiantuntijoiden liian läheiset välit voivat olla ongelmallisia, sillä uutismedian keskeinen tehtävä on palvella kansalaisia. Jos kansalaisille olennaiset kysymykset jäävät vaille vastausta, uutisointi vain vahvistaa olemassa olevia valtarakenteita (Masullo, Jennings ja Stroud 2022). Kriisitilanteessa toimittajien oma asiantuntemus monimutkaisista uutisaiheista on todella arvokasta, vaikka yksittäisiin teemoihin keskittyviä toimittajia on entistä vähemmän (Reich ja Godler 2016, 75–76). Suomessa koronakriisi ei kuitenkaan ole horjuttanut ihmisten luottamusta uutismediaan tai asiantuntijoihin, vaan pikemminkin vahvistanut sitä (Jallinoja ym. 2021; Tiedebarometri 2022). Kansalaiset myös haluavat, että asiantuntijatiedolle annetaan vahva rooli poliittisessa päätöksenteossa (Dommett ja Pearce 2019). Uutismedian ja asiantuntijoiden yhteistyö on siis myös toivottua.

Asiantuntijoiden ja toimittajien keskinäiset jännitteet liittyvät usein kamppailuun viestintätapahtuman kontrollista (esim. Peters 1995). Nämä jännitteet ovat myös hyödyllisiä ja tarpeen. Ammattimainen toimittaja voi tuoda julkisuuteen aiheita lukijoita kiinnostavalla tavalla, vaikka asiantuntija ärsyntyisikin epätarkoista ilmaisuista tai raflaavista otsikoista. Vastaavasti tarkka asiantuntija tarkistaa haastattelunsa ja antaa toimittajille tiukkaakin palautetta mielestään epätarkoista ilmaisuista. Jännitteet siis paitsi kehittävät toimittajien ja asiantuntijoiden yhteistyötä, myös auttavat tekemään parempaa journalismia ja parempaa tiedeviestintää.

Kiitokset

Tutkimus on toteutettu osana Koronakriisiin julkinen dynamiikka ja Mediating Expertise -hankkeita, joita ovat rahoittaneet Helsingin Sanomien Säätiö ja Suomen Akatemia. Kiitämme korvaamattomasta panoksesta niin rahoittajia, haastateltavia kuin Media Q viestinnän vertaisarvioijia ja toimituskuntaa.

Kirjallisuus

- Albæk, Erik. 2011. "The interaction between experts and journalists in news journalism." *Journalism* 12 (3): 335–348. <https://doi-org.libproxy.helsinki.fi/10.1177/1464884910392851>.
- Albæk, Erik, Peter Munk Christiansen ja Lise Tøgeby. 2003. "Experts in the mass media: researchers as sources in Danish daily newspapers, 1961–2001." *Journalism & Mass Communication Quarterly* 80 (4): 937–948. <https://doi.org/10.1177/107769900308000412>.
- Berrington, Eileen ja Ann Jemphrey. 2003. "Pressures on the press: Reflections on reporting tragedy." *Journalism* 4 (2): 225–248. <https://doi.org/10.1177/146488490342005>.
- Bjørkdahl, Kristian ja Benedicte Carlsen. 2017. "Fear of the Flu: Assumptions About Media Effects in the 2009 Pandemic." *Science Communication* 39 (3): 358–381. <https://doi.org/10.1177/107554701709792>.
- Boyce, Tammy. 2006. "Journalism and expertise." *Journalism Studies* 7 (6): 889–906. <https://doi.org/10.1080/14616700600980652>.
- Brennen, J. Scott, Felix M. Simon, Philip N. Howard ja Kleis Nielsen. 2020. Types, Sources, and Claims of COVID-10 Misinformation. Reuters Institute for the Study of Journalism. Luettu 1.9.2022. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/types-sources-and-claims-covid-19-misinformation>.
- Briggs, Charles L. ja Daniel C. Hallin. 2016. *Making Health Public: How News Coverage Is Remaking Media, Medicine, and Contemporary Life*. Lontoo: Routledge.
- Brinkmann, Svend. 2020. "Unstructured and Semistructured Interviewing." Teoksessa *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, toimittanut Patricia Leavy, 424–456. Oxford: Oxford University Press.
- Bunker, Deborah. 2020. "Who do you trust? The digital destruction of shared situational awareness and the COVID-19 infodemic." *International Journal of Information Management* 55. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102201>.
- Chadwick, Andrew. 2013. *The hybrid media system. Politics and power*. Oxford: Oxford University Press.
- Chan, Man-pui Sally, Kenneth Winneg, Lauren Hawkins, Farhadloo Mohsen, Kathleen Hall Jamieson, Dolores Albarracín. 2018. "Legacy and social media respectively influence risk perceptions and protective behaviors during emerging health threats: A multi-wave analysis of communications on Zika virus cases." *Social Science & Medicine*, 212: 50–59. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2018.07.007>.
- van Dijk, José ja Donya Alinead. 2020. "Social Media and Trust in Scientific Expertise: Debating the Covid-19 Pandemic in The Netherlands." *Social Media & Society* 6 (4). <https://doi.org/10.1177/2056305120981057>.
- Dommett, Katharine ja Warren Pearce. 2019. "What do we know about public attitudes towards experts? Reviewing survey data in the United Kingdom and European Union." *Public Understanding of Science* 28 (6): 669–678. <https://doi.org/10.1177/0963662519852038>.
- Downs, Anthony. 1972. "Up and down with ecology: The issue-attention cycle." *The Public*, 28: 38–50.
- Dunwoody, Sharon. 2008. "Science Journalism." Teoksessa *Handbook of Public Communication of Science and Technology*, toimittaneet Brian Trench ja Massimiano Bucchi, 15–26. Lontoo: Routledge.
- Elo, Satu ja Helvi Kyngäs. 2008. "The qualitative content analysis process." *Journal of Advanced Nursing* 62: 107–115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>.
- Fineberg, Harvey V. 2008. "Preparing for Avian Influenza: Lessons from the "Swine Flu Affair"." *The Journal of Infectious Diseases* 197 (S1): S14–S18. <https://doi.org/10.1086/524989>.
- Harjunemi, Timo. 2021. "Talouden asiantuntijoiden uskottavuuden hierarkia suomalaisten talous- ja politiikan toimittajien silmin." *Media & viestintä* 44 (3): 30–51. <https://doi.org/10.23983/mv.111508>.
- Hart, P. Sol, Sedona Chinn ja Stuart Soroka. 2020. "Politicization and Polarization in COVID-19 News Coverage." *Science Communication* 42 (5): 679–697. <https://doi.org/10.1177/1075547020950735>.
- Hertzum, Morten. 2022. "How do journalists seek information from sources? A systematic review." *Information Processing & Management* 59(6). <https://doi.org/10.1016/j.ipm.2022.103087>.
- Hiltunen, Ilmari. 2020. "Ulkoinen vaikuttaminen ja sen vastakeinot suomalaisessa journalismissa." *Media & viestintä* 43 (3): 176–205. <https://doi.org/10.23983/mv.98406>.
- Jallinoja, Piia & Esa Väliverronen. 2021. "Suomalaisten luottamus instituutioihin ja asiantuntijoihin COVID-19-pandemiassa." *Media & viestintä* 44 (1): 1–24. <https://doi.org/10.23983/mv.107298>.
- Juntunen, Laura. 2009. "Journalistinen etiikka kriisissä: Kiireen ja kilpailun haasteet toimittajien ammatilliselle itsekurille." *Media & viestintä* 32 (2): 31–47.
- Kohvakka, Rauli & Laura Saarenmaa. 2021. "Median merkitys on kasvanut pandemian aikana." Tilastokeskus. Luettu 18.9.2023. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/median-merkitys-on-kasvanut-pandemian-aikana-monet-ikaihmiset-ovat-ottaneet-melkoisen-digiloikan/>.

- Klemm, Cline, Emmy Das ja Tilo Hartmann. 2016. "Swine flu and hype: a systematic review of media dramatization of the H1N1 influenza pandemic." *Journal of Risk Research* 19 (1): 1–20. <https://doi.org/10.1080/13669877.2014.923029>.
- Krawczyk, Konrad, Tadeusz Chelkowski, Daniel J. Laydon, Swapnil Mishra, Denise Xifara, Benjamin Gibert, Seth Flaxman, Thomas Mellan, Veit Schwämmle, Richard Röttger, Johannes T. Hadsund ja Samir Bhatt. 2021. "Quantifying online news media coverage of the COVID-19 pandemic: Text mining study and resource." *Journal of medical Internet research* 23 (6): e28253. <https://doi.org/10.2196/28253>.
- Leidecker-Sandmann, Melanie, Patrizia Attar, Annika Schütz, ja Markus Lehmkühl. 2022. "Selected by expertise? Scientific experts in German news coverage of COVID-19 compared to other pandemics." *Public Understanding of Science* 31 (7): 847–866. <https://doi.org/10.1177/09636625221095740>.
- Martikainen, Jari ja Inari Sakki. 2021. "How newspaper images position different groups of people in relation to the COVID-19 pandemic." *Journal of Community and Applied Social Psychology* 31 (4): 465–494. <https://doi.org/10.1002/casp.2515>.
- Masullo, Gina M., Jay Jennings ja Natalie Jomini S. Stroud. 2022. "'Crisis Coverage Gap': The Divide between Public Interest and Local News' Facebook Posts about COVID-19 in the United States." *Digital Journalism* 10 (6): 1037–1058. <https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1965488>.
- Matikainen, Janne, Markus Ojala, Minna Aslama, ja Johanna Jääsaari. 2020. "Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: instituutit, journalismi ja mediasuhde." Helsingin yliopisto.
- Mede, Niels G. 2022. "Legacy media as inhibitors and drivers of public reservations against science: global survey evidence on the link between media use and anti-science attitudes." *Humanities and Social Sciences Communications* 9 (1): 1–11.
- van der Meer, Toni G. L. A., Piet Verhoeven ja Johannes W. J. Beentjes. 2017. "Disrupting gatekeeping practices: Journalists' source selection in times of crisis." *Journalism* 18 (9): 1107–1124. <https://doi.org/10.1177/1464884916648095>.
- Morani, Marina, Stephen Cushion, Maria Kyriakidou ja Nikki Soo. 2022. "Expert voices in the news reporting of the coronavirus pandemic: A study of UK television news bulletins and their audiences." *Journalism* 23 (12): 2513–2532. <https://doi.org/10.1177/14648849221127629>.
- Newman, Nic, Richard Fletcher, Anne Schulz, Andi Simge, Craig T. Robertson ja Rasmus Kleis Nielsen. 2021. "Reuters Institute Digital News Report 2021." Reuters Institute for the Study of Journalism. Luettu 15.2.2022. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2021>.
- Nygaard Blom, Jonas, Rasmus Rønlev, Kenneth Reinecke Hansen ja Anders Kruse Ljungdahl. 2021. "The Potentials and Pitfalls of Interactional Speculations by Journalists and Experts in the Media: The Case of Covid-19." *Journalism Studies* 22 (9): 1142–1160. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2021.1925950>.
- Peters, Hans-Peter. 1995. "The interaction of journalists and scientific experts: co-operation and conflict between two professional cultures." *Media, Culture & Society* 17 (1): 31–48. <https://doi.org/10.1177/016344395017001003>.
- Peters, Hans-Peter. 2013. "Gap between science and media revisited: scientists as public communicators." *PNAS* 110: 14102–14109. <https://doi.org/10.1073/pnas.1212745110>.
- Pieri, Elisa. 2019. "Media Framing and the Threat of Global Pandemics: The Ebola Crisis in UK Media and Policy Response." *Sociological Research Online* 24 (1): 73–92. <https://doi.org/10.1177/1360780418811966>.
- Piltch-Loeb, Rachael, Elena Savoia, Beth Goldberg, Brian Hughes, Tanner Verhey, Juliette Kayyem, Cynthia Miller-Idriss ja Marcia Testa. 2021. "Examining the effect of information channel on COVID-19 vaccine acceptance." *PLOS ONE* 16 (5). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0251095>.
- Pöyhkäri, Reeta, Jari Väliavonon ja Laura Ahva. 2016. "Suomalaisen journalistin itseymmärrys muutosten keskellä." *Media & viestintä* 39 (1): 1–23. <https://doi.org/10.23983/mv.61434>.
- Reed, Roslyn. 2001. "(Un-)Professional discourse? Journalists' and scientists' stories about science in the media." *Journalism* 2 (3): 279–298. <https://doi.org/10.1177/146488490100200310>.
- Reich, Zvi & Yigal Godler. 2016. "The disruption of journalistic expertise." Teoksessa *Rethinking Journalism Again: Societal role and public relevance in a digital age*, toimittaneet Chris Peters ja Marcel Broersma, 64–80. Lontoo: Routledge.
- Santos-Gonçalves, Tatiana ja Sebastian Napp. 2022. "Trends in the interest in COVID-19 news of the local media and their readers: The case of Spain." *Journalism* 23 (12): 2608–2626. <https://doi.org/10.1177/14648849221114736>.
- Schäfer, Mike S. 2016. "Mediated trust in science: concept, measurement and perspectives for the science of science communication." *Journal of Science Communication* 15(5): Co2. <https://doi.org/10.22323/2.15050302>.

- Shih, Tsung-Jen, Rosalyna Wijaya ja Dominique Brossard. 2008. "Media Coverage of Public Health Epidemics: Linking Framing and Issue Attention Cycle Toward an Integrated Theory of Print News Coverage of Epidemics." *Mass Communication and Society* 11(2): 141–160. <https://doi.org/10.1080/15205430701668121>.
- Tiedebarometri. 2022. Tutkimus suomalaisten suhteesta tieteeseen ja tieteellis-tekniseen kehitykseen. Tieteen tiedotus ry. Luettu 20.12.2022. <https://www.tieteentiedotus.fi/tiedebarometri.html>.
- Valtioneuvosto. 2020. Valtioneuvoston periaatepäätös suunnitelmasta koronakriisin hallinnan hybridistrategiaksi. Julkaistu 6.5.2020. Luettu 30.6.2023. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/valtioneuvoston-periaatepaatos-suunnitelmasta-koronakriisin-hallinnan-hybridistrategiaksi>.
- Vasterman, Peter L. M. ja Nel Ruigrok. 2013. "Pandemic alarm in the Dutch media: Media coverage of the 2009 influenza A (H1N1) pandemic and the role of the expert sources." *European Journal of Communication* 28 (4): 453. <https://doi.org/10.1177/0267323113486235>.
- Väliverronen, Esa, Salla-Maaria Laaksonen, Mikko Jauho ja Piia Jallinoja. 2020. "Liberalists and data-solutionists: redefining expertise in Twitter debates on coronavirus in Finland." *Journal of Science Communication* 19 (5), A10. <https://doi.org/10.22323/2.19050210>.
- Väliverronen, Esa. 2015. "Tiedeviestintä ja asiantuntijuus - tutkijoiden muuttuva suhde julkisuuteen." *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (3): 221–232.
- Väliverronen, Esa. 2021. "Mediatisation of science and the rise of promotional culture." Teoksessa *Routledge Handbook of Public Communication of Science and Technology*, toimittaneet Massimiano Bucchi ja Brian Trench, 129–146. Lontoo: Routledge.
- Väliverronen, Esa. 2022. "Luottamuksen stressitesti: median ja viestinnän haasteet koronakriisissä." Teoksessa *Poikkeuksellinen viestintä (ProComma Academic 2022)*, toimittaneet Helena Kantanen ja Merja Koskela, 64–81. Helsinki: ProCom – Viestinnän ammattilaiset ry. Saatavilla <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/co8a1d5b-9cb8-4f92-9890-c09c94380be0/content>.
- Wengraf, Tom. 2001. *Qualitative Research Interviewing*. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781849209717>.
- Wormer, Holger. 2020. "German Media and Coronavirus: Exceptional Communication—Or Just a Catalyst for Existing Tendencies?" *Media and Communication* 8 (2). <https://doi.org/10.17645/mac.v8i2.3242>.
- Zhang, Weiyu ja Yin Ling Cheung. 2022. "The Hierarchy of News Values – A Corpus-Based Diachronic and Cross-Cultural Comparison of News Reporting on Epidemics." *Journalism Studies* 23 (3): 281–301. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2021.2021104>.
- Zhao, Erferi, Qiao Wu, Eileen M. Crimmins, ja Jennifer A. Ailshire. 2020. Media trust and infection mitigating behaviours during the COVID-19. *BMJ Global Health* 5 (10): e003323. <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2020-003323>.